

ALEJANDRO TAPIA PERURENA EUSKAL IDAZLEA

Aurkezpena

Jose M. SATRUSTEGI

Euskal idazleen kopurua ez delarik hain ugaria, izan ditugunak ere ez dira une honetan behar bezala ezagutzen. Akatsaren zergatia aztertzeak nere lantxo honen mugak baino zabalagoko hedadura eskatuko luke, eta oraingoz ezin.

Baina, besteak beste, hogeita hamaseieko gertakizun tamalgarriek itxaropen askoren zeru urdina hankaztatu zuten eta sorketa amets guzien izarra gau beltzean desagertarazi izpirituaren hego lainotsuak bertan betirako etenik.

Aurkipen xume baten ildotik datorkit bat-batean desagertutakoen oihu isila. Duela pare bat urte, esku izkribu mordoska aurkitu nuen Iruñeko liburutegia batean. Erdarazko zirriborroen artean bazen euskal iskione frango eta, bertan, baserri giroan burututako antzerki ez-ezagun baten orri arruntak, zuzenketaz beterik. Niretzat arrotza zen Alejandro Tapia Perurena baten izena agertzen zen gutun eta aldizkariren baten harpide txartelean. Filosofi-gai eta burubide sakonik ere bazen paper haietan eta egilea gizon ikasia zela ageri zen. Kezkati hasi nintzen aztarnen bila nere ez-jakintzaren hutsu-nea betetzeko asmoz.

Jon Bilbaoren bibliografian bere hogeita bost bat idazlanen aipamena aurkitu nuen. Olerkiak ia denak. Aita S. Onaindiak aipamen baikor hau eskaintzen zion olerki batzuren au-

rretik: «Gizon jakitun honek giartasunez josita dakarskuz bere sorpen guztiak, ileta min ta biotz-intzirak geien bat. Olermen-ego zabal dabilkigu aldi oro; ezta ibar zale txepetx antzera, zeru oztin zale bai arrano lez. Eusko-olerti gudu ta jaietara sarri bialdu ebazan bai olerkiak bai poematxoak»¹.

A. Irigaray jaunak ezagutu zukeela bururatu zitzaidan halako batez, eta bere liburu eta idazlanetara jo nuen berri bila. Olerkariaren bizi eta nortasunaz zerbait ba zekarren. Euskal idazle txukun eta olerkari apaina zela, dio besteak beste. Gizon apala eta bihotz onekoa omen zen. Iruñean jaio eta euskaldunberri izanik, herri kutsuko euskara ederrean idazten zuela aitortzen du. Eta jakintza aldetik, hizkuntza arrotzak ere mintzo zituen. Doitxeratik, esate baterako, zuzenean itzuli omen zituen olerkari erromantikoen zenbait lan².

J. San Martín dugu euskal idazle eta literatur gaietan norabide baliagarriak eskaini ohi digun gizon prestua. Tapiaz dioena, zein aldizkaritan argitaratu zituen bere lanak, eta gerra ondoren ez zela gizon honen berririk. Bere ustez, 1940 inguruan hila zatekeen³. A. Irigaray jaunak ez zuen zehaztasun hurbilagorik eman, «muerto hace unos años» zioelarik, besterik gabe, 1974-ean.

Gezurra badirudi ere, euskaldunok geure gizarteko idazleen nortasun txartela edo agiria betetzeko gauza ez gara izan. Horrela, edonor gure artean arrotz gerta daiteke itzali orduko. Euskal Idazleen Elkarteak badu arlo honetan zereginik.

1. S. Onaindia. *Milla Euskal Olerki Eder* (Larrea, 1954) 1036. or.

2. «Tapia fue un atildado escritor eúscaro y delicado poeta en la misma lengua. Muerto hace unos años en Pamplona, su ciudad natal, publicó poesías de elevado lirismo. Hombre humilde y de delicados sentimientos, escribió en un hermoso vasco. (que no le venía de la cuna), sin alejarse del acento popular. Poseía una cultura poco común, y tradujo del alemán directamente al vasco. (lo cual no es corriente entre poetas castellanos), algunas poesías de Uhland, y otros románticos germanos». A. Apat-Echebarne. *Una geografía diacrónica del euskera en Navarra*, 1974, p. 42.

3. «Nació en Pamplona. Poeta. Colaboró en "Yakitntza" los años 1933-36. Algunos de sus poemas vieron la luz en los volúmenes "Eusko Olerkiak" (Poesías vascas) Tomos I y III, años 1930 y 1933. No se han sabido noticias suyas en la post-guerra. Se cree que murió hacia el año 1940». J. San Martín. *Escritores euskéricos*, 1968, p. 103.

Honela piztu zen nigan A. Tapia Perurena nafar idazlearen biziko gora-behera nagusien berri ikasteko asmoa. F. Ondarra euskaltzainari esker eskuratu nituen gerra aurreko aldizkarietan argitaratu zituen lanen kopia. Eguneroko berriak, aldiz, haren alargunarengandik zuzenean jaso ditut.

Irakaslea eta gizona

Korpus Laquidain anderea, Ezkabarte bailarako Orrio herrikan jaio zen, Iruñerrian, eta Alejandro baino askoz gazteago da. Tapiatarrek katedrale ondoko Navarrería kalean zuten dendan ezagutu zuen neskatillak bere senarra izango zen gizona. Argizari eta txokolate botiga hura Iruñean zaharrentako bat omen zen. Oso etxe ezaguna, noski.

Alejandro, bost senidetan hirugarrena, 1899-ko abuztuaren 11an jaio zen. Dirudunak zirenez gurasoak, hezkuntza apartekoa izan zuen mutilak. Iruñeko eskolak amaitu orduko, hiru urte igaro zituen Parisen frantsesa ikasten, eta beste bost Alemanian. Euskara Iruñean ikasi zuen.

Ilundain, irinen merkataria, lehengusua zuen eta kontuak Alejandrok eramaten zizkion. Ez atsegin zitzaiolakoz, noski; «berea ez zen hori, dio emazteak, ezin bestean egiten zuen. Liburuak eta irakaskintzako mundua zen bere gogokoa». Eskolak ematen zituen bere etxean nahiz ikasleen etxeetan. Orduko batxiller ikastaroetan sartzen ziren gai guziak: gramatika, matematikak, geografia, frantses. Beste batzu aleman eta euskara ikastera etortzen zitzaizkion etxera. Euskarazko eskoletan adinetako jendeak ere baziren.

Lekarozko helbidea aurkitu dudala bere eskutitz eta aldizkari zorroetan, aditzera eman diot Korpusi. Berak uste duenez, hiru bat urtez egon zen Baztango ikastetxe ospetsuan euskara irakasten, maisu alegia. Lekarozko gutun horietako bat, «Juventud Vasca» aldizkariaren zuzendariari egin zion eta 1921.eko apirilaren 25ekoa da.

Kazetaritza ere zaindu omen zuen une batean. Atzerrian egon omen zen ofizio honetako egin beharrak betetzen. Ezkon-

du aurreko ibilerak direnez, ez daki alargunak beste xehetasunik. Lau-bost hizkuntza jakiteak irtenbide asko ekartzen zion Alejandrori.

Tapia berandu ezkondu zen; alargunak dioenez, hamar bat urte egin zuten elkarrekin eta lau urteko alaba utzi zion, María Jesus, 1957-ko maiatzaren 11-an itzali zelarik. Geroztik, ama-alabak bizi dira, Alejandrekin zuten Aldapa kaleko etxe berean ⁴.

Adimen eta jakintzaz landa, gizon oso etxekoaia eta izaera atseginekoa zela, dio Korpusek. Ezkondu aurretik olerki hunkigarriak idazten omen zizkion berari. Euskarazkoak itzuli egiten zizkioten, ez bait zituen ulertzen. Asko goratzen omen zuten bere lana. Ba omen zen etxean liburu eta paper frango, baina nagusia hiltzean emazteak izan zuen krisialdian base-rrira joan behar izan zuen, eta ez daki nola joan ziren gauzak sakabanatzen.

Iruñeko abertzaleekin bildu ohi zen egunero gerra aurrean. Gerra hasi zenean beldur haundia sartu zitzaien eta ez zegoen biltzerik. Azkeneraino jarrai zitzaizkionen artean bi adiskide min aipatu ditu Korpusek: Jose Agerre eta Jose Perurena, Leitzako sekretario izana, bere lehengusua.

Nondik nora ibili diren inork ez dakien paper horien bilduma da noizbait nere eskuetara etorri zena. Beste gauza askoren artean paper oriska, merke eta latzetan dator aipaturiko antzerkia. Kazetari denboran edo, arkatzez idatzia dute zerbait alde batetik. Ulerkaitz eta oso iluna da hor dioena. Bigarren alderdian dator euskal antzerkia eta tinta urdinez idatzirik dago aisa ulertzeko moduan. Zuzenketa asko egin zizkion idazleak eta denak kontuan izan ditugu oraiko argitalpen honetan. Itxuraz lehen zirriborroa da, eta ezagutzen dugun bakarra.

Dagoen dagoenean emango dugu, *rr* eta *ll* bikoitzak sartuz, hala nola *tt*, gaurko ortografiari dagokionez...

4. Iruñean parte zaharreko Aldapa kalean, 3-2, eskubi, bizi zen ezkondu zenetik, eta bertan jarraitzen dute bere emazte eta alabak. Ezkondu aurretik ostaturen batean egon ohi zen.